

BUITEN

30^E JAARGANG No. 18

ZATERDAG 2 MEI 1936



DE DORPSSTRAAT VAN LAO KAY IN TONKIN



INHOUD

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT	
DE DORPSSTRAAT VAN LAO KAY IN TONKIN (ILL.)	BLZ. 205
EIEREN ZOEKEN IN HET FRIESCHE LAND, DOOR	
JOH. KLAZESZ	BLZ. 206—207, 216
„ONS STEDE VAN YEDAM” (GEÏLL.), DOOR B.	BLZ. 208—211
AFRIKAANTJES (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 210—213
VAN EEN PAREL, EEN PARADIJS EN EEN REUS. (DE	
PAREL — I. HAAR GESCHIEDENIS). (GEÏLL.)	
DOOR W.	BLZ. 213—214
VAN EEN BUIZERD (GEÏLL.), DOOR Ir. H. DUÏFJES	
	BLZ. 215—216
DE SCHEMERING, DOOR Ws.	BLZ. 216
BALINEESCHE VROUWEN, HUN OFFERGAVEN OP HET	
HOOFD DRAGEND, OP WEG NAAR DEN TEMPEL	
(ILL.)	BLZ. 216

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook tij gedeelten, is verboden.

EIEREN ZOEKEN IN HET FRIESCHE LAND

DOOR JOH. KLAZESZ

DOOR een aanhoudend, nijdig gerinkel, zoo als men dat van een goeie wekker, die uren lang met een gespannen veer in z'n buik naar dit moment heeft uitgezien, kan verwachten, wordt de stilte, die er in den nacht op mijn slaapkamer pieegt te heerschen, meedoogenloos vaneen gescheurd. ☼ Verwonderlijk snel dringt het tot mij door om welke reden ik me zelf in dit buitengewoon vroege ochtenduur op een dergelijk, tergend iawaai tracteer. ☼ Van besluiteloosheid, van een „nog-even”-stemming is dan ook geen sprake. ☼ Eieren zoeken!!! ☼ Als op een onuitgesproken tooverwoord vliegen de dekens opzij en plant ik m'n voeten op 't koude vloerzeil, waardoor het laatste restje slaap voorgoed uit m'n leden verdwijnt. ☼ Zelfs de wekker gun ik vanmorgen het genoegen eens lekker uit te ratelen. Want ondanks de vroegte en den afgebroken slaap is de stemming O.K. ☼ Vier uur! 't Is een sensatie op dit tijdstip al uit je bed te stappen. Met knipperende oogen sta ik door het half weggeslagen gordijn te gluren in het schemerlicht van den jongen dag. Mooi, kalm weer met licht bedekte lucht. Hier en daar glanst nog een ster. ☼ Ideaal eierzoekersweer! Na dit feit met blijdschap te hebben geconstateerd, maken we in no-time toilet. ☼ In de keuken, waar de donkerte van den nacht nog om alle voorwerpen hangt en deze onwezenlijk doet schijnen, vinden we alles wat we nodig hebben. 't Is reeds den vorigen avond klaar gezet. Is het maken van voorbereidseien voor een dag als vandaag al niet een vreugde op zichzelf? ☼ Terwijl met een paar heete slokken thee een boterham naar binnen wordt geschoven, houd ik nog even inspectie. Es kijken . . . 'n pak boterhammen met de thermos in den rugzak. . . de kijker, de camera. . . pijp en toeback . . . ☼ Sjouke, m'n oude vriend, met wien ik er vandaag op uit zal trekken — zou

voor den poisstok zorgen . . . In orde. Met de gedachte: als wij vandaag geen eieren vinden, ligt het niet aan de voorbereiding, schuif ik m'n beenen in een paar geleende rubberiaarzen, druk een pet, waaronder straks de eieren zullen bollen(!), op m'n hoofd en behangen met de zoo-even genoemde uitrustingsstukken laat ik de deur achter me in 't snot vallen. ☼ 't Is frisch buiten. De veriatenheid van de stille straat met overal gesloten gordijnen doet, nu het bijna geheel licht is geworden, onwennig aan. Gedempt bonken m'n laarzen over de trottoir-tegels. 't Eenige levende wezen, dat ik bespeur, is een verbaasde kat in een vensterbank, uitrustend van z'n nachtelijke omzwervingen. Hanengekraai verbreekt de stilte, die tusschen de huizen hangt. ☼ Het slaat van den toren half vijf, als ik bij m'n vriend aan de achterdeur rammel. Met een grijns steekt hij z'n verweerden kop om den hoek en wijst naar de lucht. 't Is nu eenmaal zijn gewoonte met weinig woorden, maar met des te meer gebaren zijn gevoelens kenbaar te maken. ☼ „Môge!” ☼ „Ook goeie morgen! . . . Ja. 't is uitgezocht weer, man!” ☼ „Er worden vanmorgen eieren gelegd of ik heet geen Sjouke meer!” ☼ Wel, Sjouke kan 't weten, rasecht eierzoeker, die hij sinds jaren is. Met een raadselachtigen glimlach monstert hij m'n uitrusting en denkt er 't zijne van. Meteen zwaait-ie z'n pois over den schouder en zetten we den pas er in. ☼ Zoodra we de laatste huizen van het dorp gepasseerd zijn, ligt het vlakke Friesche land tot aan de verre einders voor ons open. Tegen den lichtenden horizon staat hier en daar een verre kerktoren, een molenkruis, teekenen zich de rustige lijnen af van wat verspreide boerderijen, maar rondom is er de wijldheid der licht overnevelde velden . . . ☼ 't Is heerlijk buiten: kou voel je niet meer. Een weelde is het de reine, prikkelende morgenlucht diep in te ademen en voor de zooveelste maal doe ik me zelf de bekentenis, dat het toch eigenlijk „zonde” is, eiken morgen zooiang in je bed te blijven soezen. ☼ Sjouke heeft nog steeds geen behoefte aan conversatie; onafgebroken speuren z'n oogen rechts en links de polders in. Geen vogel ontsnapt hem. Met een driftig gebaar wijst z'n pijp schuin vooruit. Twee menschenlijke sihouetten bewegen zich tegen het klare licht van de gloeiende Oosterkim. Nou ja, dat we op dezen morgen in het laatst van April alleen in het veld zouden zijn, was natuurlijk niet te verwachten. ☼ Intusschen hebben we den verharden weg verlaten en loopen we in gebukte houding achter eikaar onderlangs den buitenkant van den polderdijk. Achter een breede strook afgesneden oeverriet ligt rechts van ons het rimpellooze meer te blinken, waarop een enkele visschersboot. Ergens rumoeren een paar meerkoeten. Luid kwakend wiekt met zoevenden vleugelslag een eendenpaar voorbij. ☼ Aan den anderen kant van den dijk weten we den uitgestrekte polder. Hoor toch die uitbundige vogels. Daar zijn weer die bekende geluiden van kievit, grutto, tureluur en scholekster, de karakteristieke vogels van het Aprilsche polderlandschap. Zij doen ons met hun blij groep het bloed sneller door de aderen vloeien. ☼ Als we zoo in een verre van gemakkelijke houding een honderd meter of vijf zijn voortgesukkeld, geeft Sjouke het „halt”-teeken en kruipen we tegen den dijk op tot onze hoofden boven

de kruin uitsteken. ☼ Daar ligt dan als het beloofde land de wijde polder in het licht van een bleeke morgenzon. Er is volop leven. In gracieuse wendingen, de dolste capriolen uitvoerend, buitelen en kantelen de kievitdoffers boven de groene vlakke. Luid klinkt hun uitgelaten kiewie-geroep. Vlak boven ons mekkert een watersnip. ☼ Onder het uiten van woeste strijdkreten jagen een stuk of wat grutto's achter twee kraaien, die hun honger dachten te stillen met een paar versche eieren. De roovers van het polderland krijgen hier geen kans. Met nijdige uitvallen drijven de grutto's, bijgestaan nu door een kievitman, de nestenschenders op de vlucht. Even later keeren de achtervolgers terug. Blij en luid klinkt hun overwinningsroep over de velden. ☼ Wij willen de vogels gelegenheid geven weer tot rust te komen en zetten intusschen onze kiezen aan 't werk. Na nog een paar slokken koffie uit de thermos wordt besloten het nu maar eens te wagen. Afgaande op de woedende kreten, waarmee zoeven de zwartrokken werden ontvangen, moeten er wel eieren liggen. ☼ De pols veert ons naar den overkant van de langs den dijk loopende sloot en het spel kan beginnen. ☼ 't Loopen in het sompige land moet even wennen. 't Dragen van laarzen, hoe ongewoon ook, is hier geen weelde. ☼ Schuin voor me uit schroeft een kievit omhoog. Al buitelend en draaiend tracht hij onder luid groep m'n aandacht te trekken. Ga je gang maar, ouwe jongen! 'k Moet jou niet hebben, maar je vrouwtje, dat wel niet zoo heel ver af zal zijn. Vlug wordt de naaste omgeving met den kijker afgezocht en . . . ja hoor, ginds langs den kant van een diepen greppel schuifelt het kievitvrouwtje. Bij mijn naderbijkomen gooit ze zich omhoog en wiekt met tragen vleugelslag laag over het veld weg. ☼ Uitkijken nu! Na enkele minuten aandachtig zoeken stoot ik op het nest, het eenvoudige kuiltje in den grond, dat eigenlijk geen nest mag heeten. Twee eieren . . . Een brokje natuurschoon! Eenigen schroom overwinnend laat ik de eieren in m'n pet verdwijnen. ☼ Hallo! Sjouke! Dezen keer heb ik het toch zeker van je gewonnen man! Na het gewenschte contact met m'n vriend, die een paar honderd meter van me verwijderd in de bekende houding over het veld dwaalt, te hebben verkregen, steek ik triomfantelijk twee vingers in de lucht. De eierzoekers-taal! ☼ Tot mijn verbazing neemt hij voorzichtig z'n pet af en houdt lachend tusschen duim en vinger een ei. M'n oor vangt zoiets op als van „skriis”. 't Wil zooveel zeggen, dat hij het ei van een grutto heeft gevonden. Dus is de primeur toch nog voor hem! Enfin, ik troost me met de gedachte, dat het legsel van de kievit nu eenmaal veel hooger wordt aangeslagen dan dat van de andere weidevogels en stap vol moed en goede verwachting door het zonnige weideland. ☼ Aan den kant van een sloot zit een wijsgeerig scholeksterpaar in diep gepeins verzonken. We laten de filosofen met hun mooie oranje-roode snavels maar rustig zitten. Eieren hebben ze waarschijnlijk toch nog niet. ☼ Even verder staat tegen de blinking van het stille water de roerlooze silhouet van een visschenden reiger. ☼ Af en toe vind ik kuiltjes, in den drassigen grond door de vogels gemaakt, maar niet als nest in gebruik genomen. 't Zijn zoogenaamde speelnesten. ☼ Daar gaat weer een „âld hij” op de wie-

ken, maar van het „lijpke” is geen spoor te bekennen. Toch maar eens even rondkijken daar, want onze kievitman maakt een herrie alsof hij een „broêd” (voltallig legsel) te bewaken heeft. 't Blijkt echter maar loos alarm te zijn. Ergens hoog tegen de blauwe lucht hangen de jubelende leeuweriken. Hun glasheider lied overstemt alle geluid van den polder. ☼ Juist, als ik ben besloten een andere „krite” op te zoeken, sta ik voor een vrij grooten kuil in den grond, waarin drie half in het water verdronken eieren van een lichtbruine kleur. Verwonderd neem ik er eentje uit. 't Is klaarblijkelijk een verwaterd nest en daardoor verlaten. Maar van welken vogel? ☼ De kievitseieren onder m'n pet krijgen gezelschap. Laat ik m'n ouden kameraad maar eens opzoeken, misschien kan hij mij de herkomst van m'n laatste vondst verklaren. ☼ Aan den kant van een breede wijk toonen we elkaar de resultaten van de eerste ronde. Sjouke heeft ook ditmaal z'n reputatie hoog gehouden. In z'n opbollende pet bergt hij vijf kievitseieren en het ei van een grutto. Het door mij gevonden lichtbruine ei kwalificeert hij als het ei van een patrijs. 't Is dan zeker van een door legnood geplaagden vogel van een zwervend koppel geweest, die niet kon wachten tot ze op een voor haar meer geëigend broedterrein was aangekomen. Patrijzen zagen wij in deze contreien nog nimmer, hoewel Strijbos in z'n „Hoe heet die vogel?” zegt, dat ze ook veel in polders voorkomen. ☼ Na eenig delibereeren wordt besloten bij ginds bemalingsgebouwtje van het moeizame dolen in het sompige land uit te rusten en den inhoud van den rugzak aan te spreken, om dan onder de bedrijven door het plan de campagne voor het verdere gedeelte van den dag uit te stippelen. ☼ Behaaglijk strekken we onze beenen. En terwijl onze grage kiezen malen, dwalen onze oogen door de zonnige verten. ☼ En het is dan, dat m'n oude vriend me weer eens een staaltje van z'n kunnen op het gebied van eierzoeken laat zien. ☼ 't Begint met een onverhoedschen stoot in m'n ribben. „Zie je dat „lijpke” (kievitvrouwtje) daar? 't Moat lizze!” ('t Gaat een ei leggen). ☼ Geïnteresseerd speuren mijn oogen in de door Sjouke aangeduide richting. Na eenige oogenblikken van aandachtig kijken ontwaar ik inderdaad op een afstand van laten we zeggen een goeie driehonderd meter, op de groene grasdeken den bedoelden vogel. Met den kijker haal ik het voorwerp onzer belangstelling wat dichterbij en nu zie ik, wat de scherpe oogen van mijn vriend reeds hadden ontdekt, dat de vogel in een steeds ronddraaiende beweging al maar sprietjes pikt. ☼ En dit „gerske-pikken” nu is volgens Sjouke een niet te miskennen teken hiervan, dat ons kievitvrouwtje een ei gaat leggen. ☼ Eerlijk gezegd vind ik dit van den ouden baas een vrij krasse bewering, maar de reputatie van dezen doorgefounerden eierzoeker en vogelkenner verbiedt me aan zijn woorden te twijfelen, hoewel . . . ? ☼ Eenigzins verbluft moet ik echter een oogenblik later constateeren, dat de vogel half is weggedoken in het spichtige gras; de kop en een gedeelte van den rug is nog zichtbaar. ☼ Sjouke raadpleegt z'n horloge en geeft dan onverstoorbaar de volgende instructies, die ik met stijgende verbazing aanhoor.

(Vervolg en slot op bladz. 216)



Foto C. J. Steenbergh

DE RAADSZAAL TE EDAM

„ONS STEDE VAN YEDAM”

... C'est un terrible élément à soumettre que l'eau, quand il faut y établir solidement des ouvrages de conséquence, malgré les fureurs de la mer, ou les courants impétueux des grosses rivières. Que d'art, d'adresse et de constance ne faut-il pas pour réussir!"

BELIDOR

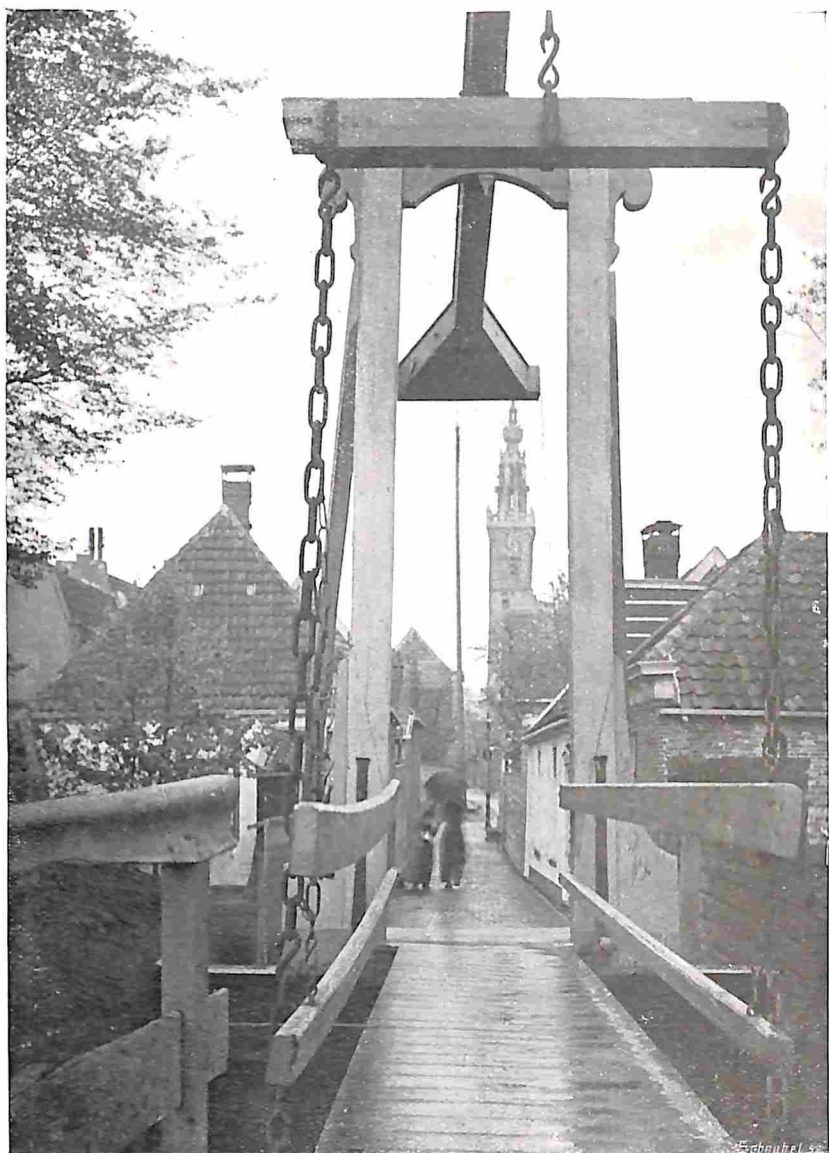
WATERWERKEN, sluizen, dammen, het waren de fundamente van het Hollandsche, het Zeeuwsche en het Friesche land. Reeds Plinius sprak zijn verwondering er over uit, hoe de „Batavieren” zich beveiligden tegen den „waterwolf”, door zich te vestigen op pollen en terpen. ☞ Een dam in den Amstel vormde den grondslag voor het ontstaan van onze hoofdstad; en dam in de Rotte voor Nederland's tweede koopstad, en voorts duiden de namen van vele steden op een dergelijk ontstaan: Schiedam, Leerdam, Zaandam, Volendam, Monnikendam, Edam... ☞ „Men sluyte met een dijck dit dier dat u comt plagen” zeide Vondel, en enkele regelen verder: „So wint de Lantleeuw lant, soo puurt hij gout uyt schuym”. Maar evenzeer als de strijd tegen zee en binnenwater steden deed ontstaan, welke groot en machtig werden, deed hij ze somtijds wederom vervallen, wanneer het belang van de stad indruischte tegen dat van een grotere gemeenschap. ☞ Dat is de trieste geschiedenis van Edam, eens een der voornaamste steden van het Noorderkwartier, thans een aardig, rustig stadje; al te rustig... een doode stad. ☞ De geschiedenis van Edam reikt waarschijnlijk terug

tot in de elfde eeuw. Een stroompje, de „Ye”, vormde de verbinding tusschen „Almere” (Meer Flevo — Zuiderzee) en het Purmermeer. Op een afdamming, waarmede de Ye gedeeltelijk werd afgesloten, vestigden zich eenige bewoners, de eerste „Yedammers”. ☞ Uit dien vroegsten tijd is niets met zekerheid bekend. Volgens overlevering zou een aantal Yedammers deel hebben uitgemaakt van de bemanning der vloot, waarmede de avontuurlijke Graaf Willem I in 1217 onder zeil ging naar Egypte. En bij de verovering van Damiate, twee jaren later, oogstten ook zij een deel van den roem, welke gewoonlijk den Haarlemmers en Dockkummers wordt toegedacht. Een rijmpje uit 1610 verhaalt:

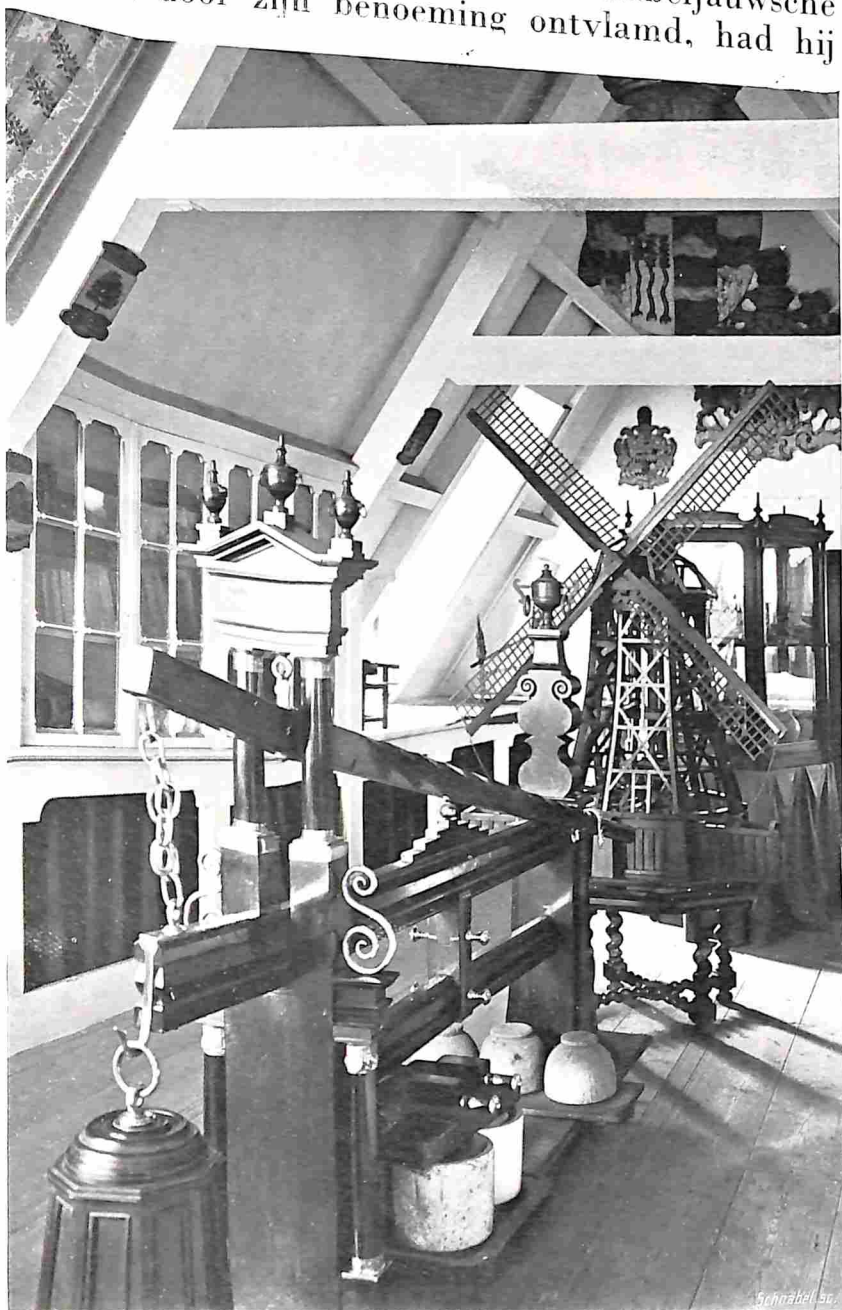
Edam als getrouwe Lant-saten
Quamen die van Haerlem te baten
Wilt vreuchde vaten
Sij ginghen heen hard en fier
Met stouten moedt met felle manier
Als verwoede stier...

terwijl het verder mededeelt, dat het voorkomen van een stier in het Edamsche wapen, daarop betrekking heeft. Dit wapen zou door Godfried van Bouillon geschonken zijn. ☞ Volgens andere

gegevens evenwel, zou zelfs in 1400 nog geen Edam bestaan hebben, en zouden de oudste gegevens betrekking hebben op Nieuwendam. ☞ Er zijn meer tegenstrijdigheden. Van Mieris deelt mede dat Edam in het jaar 1393, op den 13en Mei, stads-rechten verkreeg. Doch reeds in 1357 sprak Willem V, Hertog van Beieren, Graaf van Henegouwen en eerste Graaf van het Beiersche huis in Holland, van zijn „lieve en ghetrouwe poirteren van onser stede van Yedam”. Hij verleende hun namelijk in dat jaar, kort voor zijn krankzinnigheid zich openbaarde, verscheidene privilegiën, uit erkentelijkheid voor gewichtige, hem bewezen diensten. Onder meer werd hun toegestaan een nieuwe haven te graven, welke „ten ewygen dage” onversperd mocht blijven. ☞ Dat wil zeggen, dat er geen sluizen in behoeften te worden aangebracht en geen tol- en havenrechten zouden worden geheven. Het oude gat bij den overtoom of dam werd gevuld, zoodat de vroegere Ye van een „volle” dam werd voorzien, — daar waar thans het visschersdorp Volendam ligt, dat nog aan Edam behoort. — en de nieuwe doorgang werd gegraven. ☞ Dit beteekende voor Edam voorspoed en bioei, ofschoon reeds spoedig bleek dat de Graaf wat kwistig met zijn „ewyghheid” was omgesprongen, op gelijke wijze als geliefden dat wel met „eeuwige trouw” plegen te doen. Wellicht te veel in beslag genomen door den strijd tegen zijn moeder en de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten, door zijn benoeming ontvlamd, had hij



DE KWAKKELBRUG TE EDAM



F. C. J. Achenbergh
IN HET MUSEUM VAN EDAM, OP DEN VOORGROND EEN
FRAAIE KAASPERS

blijkbaar niet voorzien dat dijken en landerijen in den naasten omtrek bij noorderstormen belangrijke schade zouden ondervinden van het vrij binnenstroomende zeewater, zeer ten ongerieve van de veeteelende en landbouwende bevolking. ☞ Terwijl bij Schaerden (bezuiden Hoorn), bij Monnickendam, Sanredam en Sparendam sluizen werden gelegd, kon Edam, zich beroepend op de verkregen privileges, het open vaarwater handhaven. Het gevolg daarvan was, dat alle schepen van en naar Noord-Holland den weg langs Edam kozen, aangezien de doorvaart daar „nyet een penninck” kostte, en deze stad vruchten plukken kon van het levendig handelsverkeer tusschen de Hanzesteden Kampen, Deventer en Alkmaar. ☞ Lang voordat de Zaanstreek befaamd werd om haar tallooze scheepstimmerwerven, waren Edam's „negotiatie ende neeringh principaelich gefundeert op die timmerije van groote ende cleyne schepen”. ☞ „Edam in Nort-Hollandt op den Boesem van de Zuyder Zee, twee mylen van Horn en dry van Amsterdam, is een sterke en vermaerde Stadt door de menigte van groote Schepen en Buysen, die daer daghelycks ghetimmert worden ende van Stapel loopen, hebbende daertoe een seer bequame Have” heette het in de 17e eeuw, en dan verder: „sy is oock niet min welvaerende door d'ontelleycke goede kaesen, die aldaer ghemaect, in d' omliggende plaetsen ghetrocken (of gewrongen) worden.” ☞ Deze laatste zinsnede geeft echter aanleiding tot misverstand. Alkmaar en Purmerend waren de voornaamste leveranciers van de „Edammer” kazen. Zij verkregen echter dien naam, omdat zij te Edam werden verhandeld en verscheept naar alle

haven. Hij vermocht echter niet te verhinderen dat Philips II zijn wil doorzette en de sluiszinnen eindelijk op 5 December 1598 deed aanbrengen, onder bedreiging dat het geringste verzet met zware boeten of gijzeling zou worden bestraft. Het eenige wat de Vader des Vaderlands doen kon, was, het recht van Waag, reeds door Karel V geschonken, te bevestigen, alweer „eeuwigdurend". Dit geschiedde uit erkentelijkheid voor de belangrijke diensten, welke de stad bij het beleg van Aikmaar aan den Prins had bewezen. Voor dit recht was de geringe som van f 10.— per jaar verschuldigd, welke tot op den huidigen dag nog wordt betaald. ☼ Dat Edam „altijt welvaerende gebleven" is, zooals op een oude prent te lezen staat, kan hoogstens gelden tot en met de 17e eeuw. De werven

„en aencieve van dien" vervielen niet aanstonds. Voor rekening van de stad Hoorn en omliggende dorpen was er omstreeks 1517 de „Baerdse van Hoorn" gebouwd, een fraai en veel geschut voerend oorlogsschip, dat gevolgd werd door den bouw van meer oorlogsschepen voor rekening van Aikmaar, Purmerende, Monnickendam enz." Doch ook later, in het begin der 17e eeuw, liepen er nog beroemd geworden schepen van stapel. Ofschoon er zeer weinig exacte gegevens zijn, wordt beweerd, dat Hudson's „Halve Maen" er gebouwd werd op de werf van Jacob Thysen Osterlin, terwijl de meeste schepen van Michiel Adriaenszoon de Ruyter er eveneens werden gebouwd. Naarmate de scheepsbouw echter op den duur achteruitging, leefde de handel op, nadat de Purmer-

en Beemstermeren waren drooggelegd. In 1649 moet het kwantum kaas, dat van Edam werd uitgevoerd, ca. een half miljoen kg hebben bedragen. ☼ Toch werd Edam een „ville morte" en het lijkt er op, of daaraan niets meer te veranderen valt. Het tegenwoordige gemeentebestuur doet alle mogelijke moeite, de stad weer in betekenis te doen toenemen door gelegenheid tot vestiging te bieden aan groote industrieën. Mag dit ten deele gelukken, andere omstandigheden werken wederom tegen. Het tot Edam behorende Volendam heeft veel te lijden van de gedeeltelijke drooglegging der Zuiderzee. Een sinds betrekkelijk korten tijd te Edam gevestigde touwfabriek, waarin vele inwoners een bestaan vonden, werd te ongelegener tijd door een hevigen brand geteisterd en thans acht de Directie de tijden te ongunstig om tot herbouw en voortzetting van het bedrijf over te gaan. Ten slotte

is er dan nog de evolutie in den kaashandel, waarbij de beurs de Noord-Hollandsche kaasmarkten overbodig maakt. ☼ Edam schijnt dus wel gedoemd een dood stadje te blijven. Intusschen blijft het een bezoek nog immer overwaard. De ranke klokke-toren zendt den bezoeker reeds van verre een vroolijken welkomstgroet toe en langs de propere straten en grachtjes verhaalt nog menig vriendelijk en fraai geveltje van het roemrijk verleden, waarvan men in het Museum en het Raadhuis nog de bevestiging vinden kan. B.

AFRIKAANTJES

DOOR G. KROMDIJK

DE naam Tagetes is vrij onbekend, doch als we spreken van Afrikaantjes, dan weet elk bloemenliefhebber welke planten we daarmee bedoelen. ☼ De Tagetes is afkomstig uit Mexico, en ontving haar volksnaam niet naar het land van herkomst, doch naar haar bijzonderen eigenlijk minder aangename geur. Toch is de geur weer niet zoo verschrikkelijk dat we haar daarom geheel uit den tuin zouden moeten verbannen. Als we er maar rekening mee houden ze bijv. niet vlak bij een zitje aan te planten. Hoe minder we de planten aanraken, des te minder zullen we ook van den onaangename geur bespeuren. ☼ Tegenwoordig is er een nieuw soort in den handel, n.l. Tagetes lucida, die niet behept is met den eigenaardigen geur van de gewone Afrikaantjes, doch sterk naar anijs riekt. ☼ Dat de Afrikaantjes in zoo

veel tuinen voorkomen is wel een bewijs dat ze tot de ideale tuinplanten behooren. Inderdaad is er dan ook haast geen eenjarige plant denkbaar is, die van het vroege voorjaar tot den laten herfst zoo als overladen is met zeer vele bloemen. Het kleurengamma is echter nog niet zoo bijzonder groot, het beweegt zich v.n. van geel over oranje naar bruin. Wel zijn er in deze al enkele afwijkende kleuren, zoodat we in de toekomst nog wel voor verrassingen zullen komen te staan. ☼ De vermenigvuldiging geschiedt door middel van zaaien, hetgeen thans onder glas geschieden kan. Wie niet in het bezit is van een broeibakje, kan ook in potten binnenshuis zaaien. Lang niet elke tuin leent zich voor het plaatsen van een broeibakje, doch als ge er even de ruimte voor hebt, moet ge toch zoo'n bakje nemen. Het behoeft heusch niet door een vakman gemaakt te worden, ge kunt het

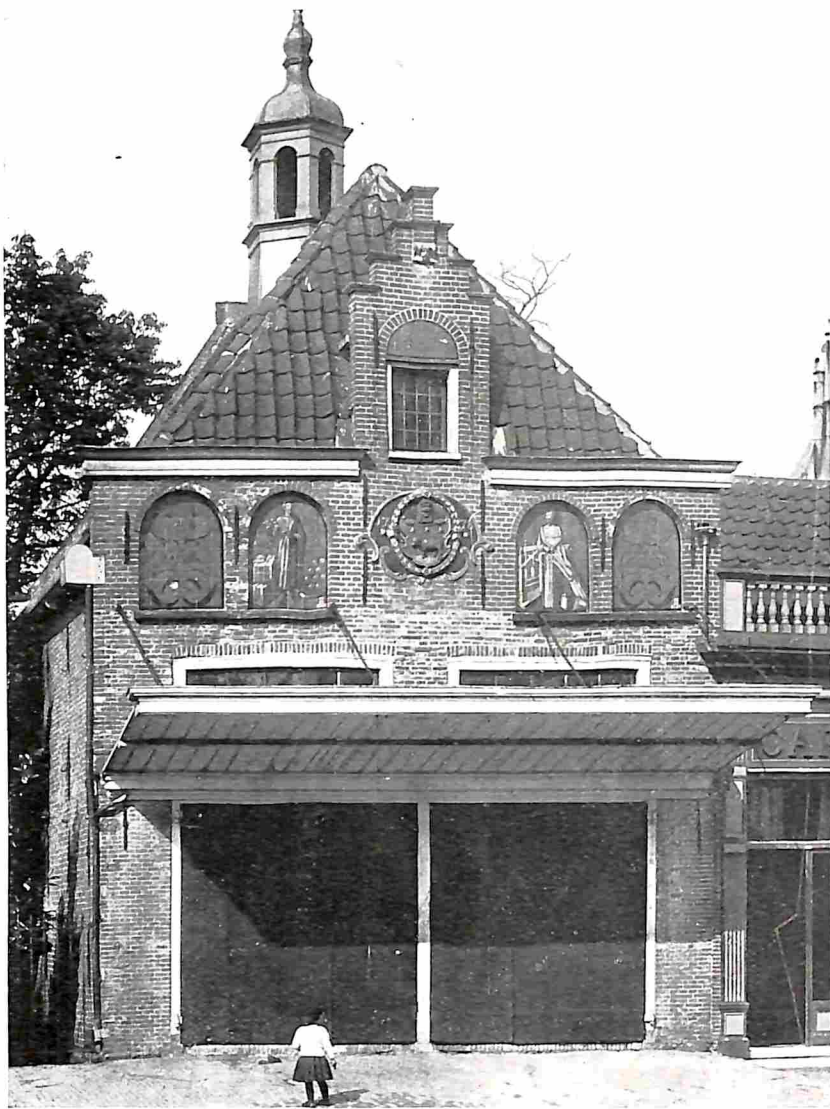


Foto C. J. Steenbergh

DE KAASWAAG TE EDAM

zelf heel goed in orde maken, en als ge heelemaal niet knutselen kunt, neemt ge een bodemlooze kist, die ge afdekt met een glasruit. De grond wordt omgespit, er komt een laagje bladaarde in en ge kunt zaaien gaan. Zoo'n broeibakje heeft het enorme voordeel, dat men zijn planten veel eerder klaar heeft, waardoor men den zomer eigenlijk verlengt. Vooral voor het zaaien van eenjarige planten is zoo'n bakje eigenlijk onmisbaar, temeer daar we toch ook de geheele kamer niet met kistjes en potten kunnen volzetten. Met rietjes wordt de ruimte in vierkantjes verdeeld, waarna men het zaad uitstrooit, dat met een dun laagje aarde bedekt wordt. Den grond houdt men regelmatig vochtig, terwijl overdag met een paar dunne doeken geschermd wordt om het uitdrogen te



TAGETES PATULA NANA EEREKRUIS

Uit: „Keur van Eenjarige Zaadbloemen”, Uitgave N.V. Turkenburg, Bodegraven

voorkomen en er 's nachts zakken of rietmatten op komen om de vorst te weren. Komen de jonge plantjes op, dan moet overdag het scherm verwijderd worden, terwijl de ruit op lucht gezet wordt. Elken dag zet ge de ruit een eindje verder open, waardoor men stevige plantjes krijgt. Zijn deze hanteerbaar, dan kunnen ze in een ander bakje verspeend worden. ☼ Zijn ze goed afgehard, dan mogen ze na half Mei op de bestemde plaats worden uitgeplant. Afrikaantjes houden heel gemakkelijk kluit; men behoeft ze dus



TAGETES SIGNATA PUMILA

Uit: „Keur van Eenjarige Zaadbloemen”, Uitgave N.V. Turkenburg, Bodegraven

niet in potten te kweken. Kweekt men ze niet in potten, dan groeien ze ook veel beter, zelfs groote, bloeiende planten laten zich nog heel goed met een groote kluit verzetten, als men ze maar direct flink giet. ☼ De laag blijvende soorten, zooals Tagetes patula nana Eerekruis, goud-geel met bruine vlekken, en de T. nana striata met gestreepte

bloemen, leenen zich bijzonder voor perk. Er zijn altijd nog personen, die elk jaar weer zweeren bij een perk roode Geraniums; ik begrijp dat niet goed, want dit moet toch op den duur gaan vervelen. Laat hen eens Afrikaantjes probeeren,

die veel goedkooper zijn en minstens even mooi. Heeft men geen idee om ze zelf te kweken, dan kan men ook jonge planten bij den bloemist koopen; ook dan zijn ze nog veel goedkooper dan Geraniums. Bijzonder aardig is een perk Oranje Tagetes, omzood door een rand donker blauwe Ageratum of Lobelia's. De laag blijvende soorten moet men niet op een al te voedzamen grond planten, daar ze anders te veel in het blad groeien en te weinig bloeien. Gedurende den zomer moet men de uitgebloeide bloe-

men geregeid verwijderen. Niet alleen voor perkbeplanting, doch ook op den voorgrond in den border en in den rotstuin zijn ze prachtig te ge-

bruiken. Vooral in den rotstuin zijn ze door hun gedrongen groei op de juiste plaats. Natuurlijk neemt men voor dat doel alleen de variëteiten van Tagetes patula nana fl.pl., en de Tagetes signata pumila. De variëteiten van Tagetes erecta zijn belangrijk hooger; sommige, zooals de Prins van Oranje kunnen ruim een meter hoog worden. Die zijn dan ook meer geschikt voor

grootere tuinen. speciaal voor groote borders. Een prachtige combinatie verkrijgt men door de variëteit Prins van Oranje voor een paar donker blauwe Delphiniums te planten. De variëteit sulphurea fl.pl. is zwavelgeel en is mooier in combinatie met een groepje licht lila Delphiniums. Deze Afrikanen moeten op een onderlingen afstand van 40—45 cm staan,

daar ze een behoorlijken omvang bereiken. Door hun enorme groeikracht verlangen deze ook een voedzamen grond. De Prins van Oranje maakt ook als snijbloem nog wel eenigen opgang, vooral op 31 Augustus is het een veel gevraagde bloem. Op kleine plaatsen worden de bloemen bij verschillende feestelijkheden zelfs als straatversiering gebruikt. Op plaatsen waar het ringrijden nog in eere wordt gehouden, kan men karretjes zien, geheel versierd met oranje Afrikanen; zelfs de spaken in de wielen worden er rijkelijk van voorzien. En al is zoo'n versiering ook van allen kunstzin ontbloot, de boeren-jury kent er zonder eenig bezwaar een eerste prijs aan toe. ☞ *Tagetes lucida* heeft eenigszins afwijkende bloemen, en is als snijbloem wel het meest geschikt.

Van een parel, een paradijs en een reus

DE PAREL — I. HAAR GESCHIEDENIS

IN enkele artikelen gaan wij u iets vertellen van een parel, een paradijs en een reus, niet uit een sprookjesboek, maar uit de werkelijkheid. Ze liggen heel ver weg, wel 12.000 kilometer hier vandaan, zoodat Nederlanders er maar weinig komen, in tegenstelling met vroeger, toen ze er zelfs woonden. ☞ De „parel” en het „paradijs” behooren tot de groep der Mascarenen-eilanden, zoo genoemd naar Pedro de Mascarenhas. Wie ze het eerst in het vizier heeft gekregen, is niet bekend. Misschien waren het wel de Arabieren, maar in ieder geval komen ze eerst van 1529 af op de landkaarten voor. Voorzover bekend zijn de Portugeezen in 1506 de ontdekkers geweest. De zeevaarder Diago Fernandez Pereira noemde de parel „Ilha do Cirne”, dat is Zwaan-eiland en wel naar den naam van het schip dat hij commandeerde. Na de ontdekking lieten de Portugeezen het onbewoonde eiland weer in den steek. ☞ Het duurde tot 28 September 1598, alvorens een mensch weer voet aan wal zette. Ditmaal was het een Hollander, admiraal Van Waerwijck, die aan de „parel” den



TAGETES ERECTA FL. PL. PRINS VAN ORANJE
Uit: „Keur van Eenjarige Zaadbloemen”, Uitgave N.V. Turkenburg, Bodegraven

naam van Mauritius gaf ter eere van den Prins-Stadhouder Maurits. De admiraal landde bij de baai van de groote haven in het zuidoosten van het eiland, waar later Mahébourg zou verrijzen. ☞ De O.I. Compagnie zag de beteekenis van het eiland in als steunpunt op den weg om „De Kaap” naar Oost-Indië en vooral ook als approviandeeringsstation. In een tijd dat de scheurbuik duizenden ten grave sleepte en soms zelfs schepen onbeheerd op zee werden aangetroffen, was het van het allergrootste belang tijdens de lange zeereizen in de gelegenheid te zijn verse levensmiddelen in te nemen. ☞ In 1638 bouwde de Compagnie het fort Frederik Hendrik aan de genoemde baai. Verder importeerde zij slaven van Madagaskar en suikerriet van Java. Alles scheen er dus op te wijzen dat de Hollanders zich blijvend op het eiland zouden vestigen. ☞ Dit is evenwel niet het geval geweest. Waarschijnlijk waren het vooral de malaria en de verschrikkelijke rattenplaag, welke de kolonisten noopten het eiland te verlaten. Toch wogen andere belangen later blijkbaar zwaarder, want na eenige jaren nam de Compagnie het eiland weer in bezit, om het andermaal in den steek te laten en dat spelletje later



STANDBEELD VAN DEN GOUVERNEUR B. F. MAHÉ DE LABOURDONNAIS
(1699—1753) TE PORT LOUIS (MAURITIUS)

nog eens te herhalen. In 1710 werd de parel voor de derde maal weggeworpen. ☒ Inmiddels bleef het eiland bewoond door de ingevoerde slaven en het is te begrijpen dat tijdens de jarenlange afwezigheid van het Hollandsche gezag de samenleving er niet ordelijker op werd. De vrij geworden slaven leefden er als vrijbuiters en het schijnt zelfs dat enkelen op Le Morne, een in zee vooruitgeschoven, maar met het eiland verbonden berg, een rooversnest vestigden, waar niemand hen genaken kon. Boven dien is het Hollandsche gezag er blijkbaar minder op gericht geweest het eiland te koloniseeren, dan wel om er van te halen wat er van te halen viel. ☒ Het behoeft dus niet te verwonderen dat toen de Fransche kapitein Dufresne er in 1715 landde, hij er een verschrikkelijke bende aantrof. Het eiland werd thans voor de Fransche Oost-Indische Compagnie in bezit genomen en vernoemd in „Ile de France”. ☒ Aan de Franschen komt de eer toe het eiland werkelijk te hebben gekoloniseerd. Met groote volharding hebben zij den strijd aangebonden tegen de heerschende verwildering en chaotische toestanden, die zij er hadden aangetroffen en welke nog jaren daarna de ontwikkeling van het eiland tegenhielden. Met name heeft de gouverneur

Mahé de Labourdonnais zeer veel gedaan voor het eiland en zijn standbeeld prijkt nog heden ten dage aan de haven van Port Louis, waar hij in plaats van het naar hem genoemde Mahébourg de hoofdstad vestigde. Krachtig hebben zij ook getracht de rattenplaag te bezweren, maar het middel daartoe, het importeeren van de „ichneumon”, een klein roofdier, was

waarschijnlijk nog erger dan de kwaal. Den aard van dit beestje blijkbaar kennende, werd besloten alleen mannelijke dieren in te voeren. Of nu de volijverige importeurs het verschil tusschen mannelijke en vrouwelijke niet hebben geweten, dan wel niet tot nader onderzoek zijn overgegaan, zal wel nimmer uit te maken zijn, maar in ieder geval hebben de dieren zich dusdanig vermeerderd, dat zij een ware plaag geworden zijn. Bijna geen vogel is meer veilig en ook de kippenren wordt door de roovers belaagd. Tot hun eer dient evenwel te worden gezegd dat de ratten zoo goed als verdwenen zijn. ☒ Tijdens de Napoleontische

oorlogen ondervonden de Engelschen veel last van de Franschen, die van het eiland uit aanvallen deden op de naar Indië varende schepen en zodoende aanden Britschen handel op Indië veel schade toebrachten. ☒ In 1810 landde de Engelsche generaal Abercrombie in de groote baai en wist de Franschen tot overgave van het eiland te dwingen. Sedert dien maakt het als kroon-kolonie deel uit van het Britsche rijk. De sla-

vernij werd in 1813 afgeschaft, maar het duurde tot 1834 alvorens de slaven geheel vrij waren. ☒ Wie het eiland heden ten dage bezoekt, zal zeker betreuren dat wij het in den steek gelaten hebben. Het is bijna helemaal voor de cultuur van gewassen geschikt, heeft een zeer goede haven en lang geen slecht klimaat. Het is ook verwonderlijk dat onze pientere voorvaderen, die altijd zeer spoedig in de gaten hadden waar de beste landingsgelegenheden waren, een haven inrichtten aan de groote baai in het zuidoosten van het eiland, waar bijna het heele jaar door de zuidoostpassaat op staat te blazen en waar het soms geducht spoken kan, terwijl er een veel betere

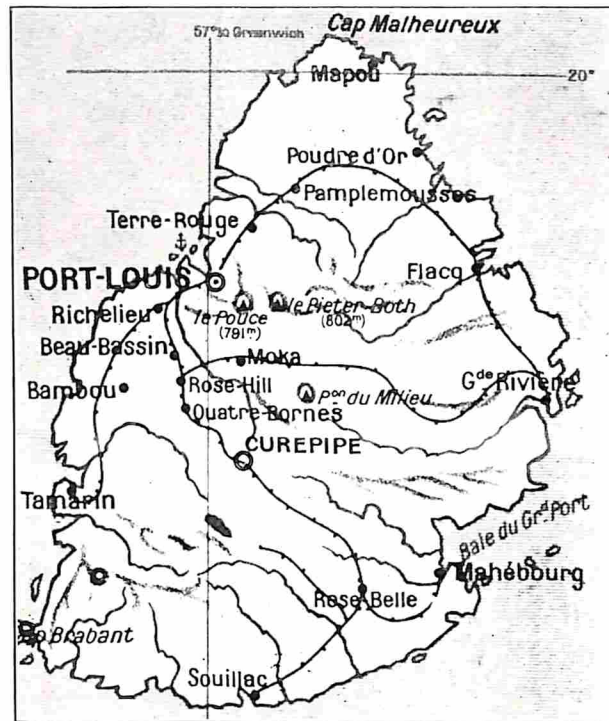
landingsplaats was in het noordwesten, waar thans Port Louis ligt, goed beschut tegen den zuidooster. ☒ Aan het verblijf der Hollanders herinnert niet veel

meer; alleen nog de naam van Pieter Both voor een merkwaardig gevormde bergspits, de vlakte Wilhems en de ruïnes van het fort aan de groote baai. ☒ De Franschen echter hebben hun stempel op het eiland gedrukt, want hoewel een Britsche kolonie, met als eenige officieele taal het Engelsch, spreekt bijna iedereen Fransch, zijn de opschriften der winkels e.d. in

het Fransch en is bijna de heele bevolking pro-Fransch, hoewel men niet gaarne een Fransche kolonie zou zijn. Het eiland inspireerde Bernardin de St. Pierre tot het schrijven van zijn onsterfelijken roman „Paul et Virginie”. ☒ In een volgend artikel zullen wij iets over het klimaat mededeelen.

(Wordt vervolgd)

W.



MAURITIUS



DE KUST BIJ MAHÉBOURG IN HET Z.O. VAN MAURITIUS WAAR DE NEDERLANDERS ZICH IN DE 17^e EEUW HET EERST VESTIGDEN. RECHTS RIZOPHOREN

VAN EEN BUIZERD

DOOR IR. H. DUYFJES

EINDE November van het vorig jaar zag ik hem de eerste maal. Hij zat op een hekpaal en vloog, toen ik naderbij kwam, met langzame vleugelslagen weg, om een honderd meter verder op een anderen paal post te vatten. Hij werd achtervolgd door een viertal kraaien, die zoo kwaadaardig schreeuwden, alsof zij hem het liefst hadden willen vermoorden. ☼ De dappersten onder hen waagden van tijd tot tijd een aanval, doch zij schenen toch te veel respect voor den grooten bruinen vogel te hebben, want het kwam niet tot daden. ☼ Sindsdien zag ik den buizerd bijna dagelijks en steeds werd hij begeleid door een troep kraaien, die hem het leven zuur maakten. ☼ Het werd kouder en er viel sneeuw. De zangvogels deden zich te goed aan hen gestrooide voer, doch de buizerd scheen honger te lijden. Veel was er natuurlijk voor hem niet te vinden, daar de muizen en ratten, waar hij hoofdzakelijk van leeft, niet te zien waren. ☼ Onwillekeurig kwam de gedachte in mij op ook hem voedsel te verschaffen. Ik begon met een wild konijn als lokaas neer te leggen. Na drie dagen was het verdwenen. Of een hond of ander dier het weggehaald had, kon ik niet vaststellen, doch het was natuurlijk niet onmogelijk, dat de groote roofvogel het konijn weggedragen had. ☼ Daar konijnen echter als voedsel te duur zouden worden, moest er iets anders op worden verzonnen en ik vond een goedkoop middel in gevilde katten, die ik voor een spotprijs bij een vellenhandelaar kon krijgen. Een groote kat werd dus voor hem neergelegd. Daarmee kon hij zeker niet wegvliegen. En zie, na een paar dagen zag ik den buizerd boven op de kat staan en er naar hartelust de stukken vleesch afscheuren. Acht dagen later was er van poes niets meer dan het geraamte over, dat een eerlijke begrafenis kreeg. Kat nr. 2 nam de plaats van haar voorgangster in. Op deze wijze kreeg het kattenvleesch, dat anders naar de vuilnisbelt zou zijn verhuisd, een nuttige bestemming. ☼ Toen de buizerd zijn vijfde poes verorberd had, kwam het denkbeeld in mij op hem op zijn prooi te fotografeeren. Ik had al zooveel vogels gekiekt, maar nog geen buizerd. Zoo ge-



Foto Duyfjes

BUIZERD OP ZIJN PROOI

dacht, zoo gedaan! De schuiltent werd in de buurt van het lokaas opgesteld! Twee dagen bleef het voedsel onaangeroerd, doch toen was de vrees voor het kleine grijs-bruine tentje verdwenen en de vogel nuttigde de smakelijke spijs, alsof er geen woikje aan de lucht was. ☼ Toen moest ik wachten op een zonnigen Zondagmorgen, daar ik in de week geen tijd had om te kieken. Eindelijk brak die aan. Het had flink gevoren 's nachts en het bleek niet overbodig, dat ik een dikke laag stroo in de tent gelegd had, want het was bitter koud. Nog geen kwartier zat ik en was nog niet eens klaar met het instellen van mijn camera en het gereedleggen van platen etc., toen het geschreeuw der kraaien mij aankondigde, dat de buizerd in de buurt kwam. ☼ Door een der kleine kijkgaatjes in het zeildoek zag ik hem weldra in een wilg zitten. Hij keek door-

dringend naar de tent en bemerkte natuurlijk de lens van mijn toestel, want een roofvogeloog ontgaat niets. ☼ Ik scheen echter geluk te hebben! Het duurde niet lang, of hij sloeg de groote vleugels uit en streek op eenigen afstand van de kat neer, om met vooruitgestoken hals en korte pasjes naar zijn prooi toe te loopen. ☼ Ik

hoorde mijn hart kloppen en de ontspanner beefde in mijn hand, zoo zat ik in spanning. ☼ Nog een oogenblik en de trotsche vogel stond hoog opgericht op het aas! Met een tik ging de sluiters over. Dat was gelukt! De plaat werd verwisseld en de tweede foto genomen. ☼ Toen heb ik echter eerst het schitterende beeld, dat zich boodt, in mij opgenomen. Op twee-en-een-halven meter afstand stond de roofvogel. Hij had zijn klauwen in het kadaver geslagen en scheurde met zijn krachtigen snavel de stukken vleesch eraf. Doch telkens keken de felle oogen naar de lens. De honger scheen echter grooter te zijn dan de angst, want hij liet zich niet in zijn onthijt storen. ☼ Telkens kon ik nieuwe opnamen maken. ☼ Zoo heb ik bijna twee volle uren genoten van een der mooiste tafereeltjes, die het vogelleven ons kan bieden. ☼ Eindelijk was de roofvogel verzadigd en vloog traag weg. ☼ En ik kroop wél stijf van de koude, maar meer dan voldaan uit mijn tentje, dat het mij al zoo dikwijls mogelijk heeft gemaakt, het leven van onze vogels met al zijn schoonheid meer van nabij te leeren kennen. ☼ Doch bovendien heeft het

mij voldoening gegeven, dat ik op deze wijze een vogel, die, geheel onverdiend, steeds opnieuw door onverstandige menschen vervolgd en gedood wordt, door den winter heb kunnen helpen. ☞ De buizerd is n.l. een roofvogel, die hoofdzakelijk van muizen leeft en op deze wijze zeer nuttig is. Gaarne geef ik toe, dat hij zich van een ziek of aangeschoten konijn, of ook wel van een dito patrijs meester maakt, als hij hiertoe de kans krijgt, doch hij is véél te traag om een gezond stuk wild te bemachtigen. ☞ Daarom is het te betreuren, dat een vogel, die zich door het verdelgen van muizen zoo zeer verdienstelijk maakt en in ons land slechts in een zeer beperkt aantal broedt, haast geen recht van bestaan meer gegund wordt, ofschoon hij door de wet beschermd is. Moge de tijd niet meer ver zijn, dat hierin verandering komt, zoodat deze fraaie roofvogel ook voor het nageslacht behouden blijft.

DE SCHEMERING

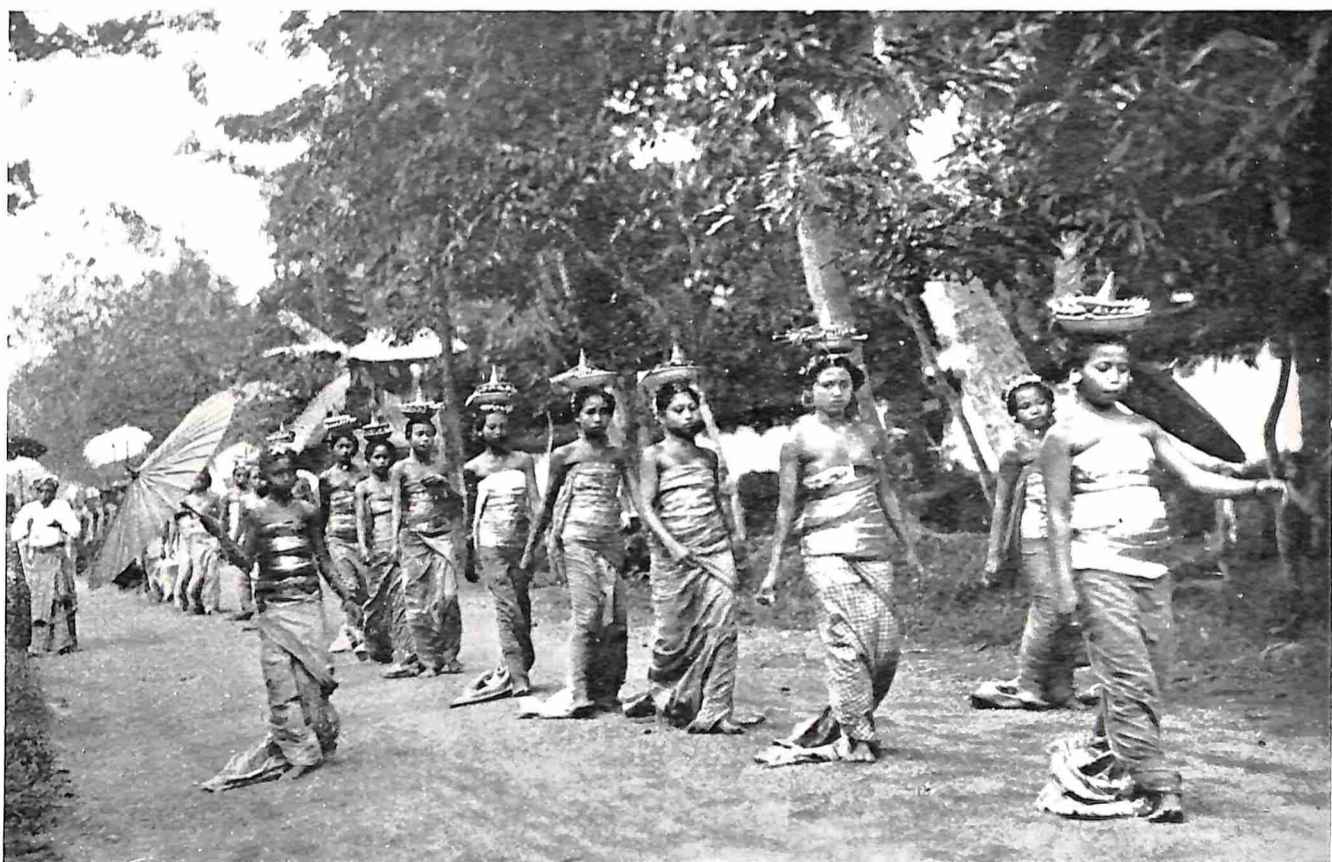
DE avond valt . . . ☞ Nu zijn alle kleuren vaal geworden. En de dingen hebben geen omtrek meer, maar vervloeien onmerkbaar in elkander. ☞ Ik weet niet, waar de weg ophoudt, en het veld begint; de gereedschapshuisjes van de stadstuinders staan als vage schaduwen in de kleine akkertjes; en ver achter de akkertjes, en achter het weiland, dat daarnà komt, moet zich de horizon bevinden met zijn hoogen boschrand, die zich scherp tegen den hemel afteekent. Nu is er geen grens: aarde en hemel gaan geleidelijk in elkander over. ☞ Ik houd van de schemering. ☞ De dag is wellicht oprecht zonder weerga; hij demonstreert zonder terughoudendheid, wat er in de wereld te zien valt; hij duidt geen vaagheid en geen onduidelijkheid, en grenst de dingen scherp van elkander af. ☞ Maar de schemering vereenigt alle creatuur in haar mysterieuze licht; zij kent geen hier en daar, geen dichtbij en geen ginder; zij brengt alle dingen nader tot elkander dan de dag ooit kan doen. Zij is het uur van de liefde en van het heimwee, van den romantischen dichter en den mysticus, van de verloofden en van de heiligen, van de dwazen en de dromers. Zij is het uur van de eerste verzen en van de eerste kus, van de eerste gedachte, die in een mensch opkomt, en dieper reikt dan de zinnelijke en zienlijke wereld. ☞ Ik denk aan het woord van Ruusbroec, dat „die claarheit Gods heeft beghin noch einde, tijt noch stat (plaats), wech noch pat, forme noch gedaente

noch verwe”, en ik zou er een lief ding om willen verdedden, dat hij ze in de schemering heeft geschreven. In een schemering, zooals onze lage landen die kennen. Een schemering, die alle dingen doet samenvloeien in haar stille licht, en waarboven de eeuwige sterren sidderend openbreken. Ws.

Eieren zoeken in het Friesche land

(Slot van bladz. 207)

OVER vijf minuten ga je loopen in de richting van den vogel. Ben je genaderd tot halverwege het nest en de vogel vliegt niet op, dan „kom je terug!” ☞ Met het verstrijken der minuten neemt mijn spanning toe. Dan geeft m'n vriend het sein, en ik wandel langzaam met kloppend hart in de richting van de nog steeds rustig zittende kievit, die, als ik ruim halverwege het nest ben genaderd, zich even opricht, de vleugels spreidt, ze weer toevouwt en meteen weer wegduikt in zittende houding. ☞ Gedachtig aan de mij gegeven opdracht, keer ik gehoorzaam naar Sjouke terug. Weer verstrijken er eenige minuten. Weer turen mijn aandachtige oogen naar het tafereeltje daar voor ons. ☞ En dan spreekt m'n oude vriend de woorden, welke voor twijfel geen plaats laten: „Gean d'r mar hinne, 't aei leit 'er!” (Ga er maar heen, het ei ligt er). ☞ „k Heb nog slechts enkele stappen gedaan, als de kievit op de breede wieken stil wegwiift, laag langs den grond. ☞ Verwonderd houd ik een oogenblik later het warm-vochtige ei in bei m'n handen . . . Weer een oogenblik later laat ik de olijfgroene, zwartbruin gespikkelde schaal zonder een woord te spreken in de doorgroefde, eeltige hand van den ouden vogelkenner glijden . . . ☞ Maar in m'n oogen moet hij een stille vereering hebben kunnen lezen . . .



BALINEESCHE VROUWEN, HUN OFFERGAVEN OP HET HOOFD DRAGEND, OP WEG NAAR DEN TEMPEL